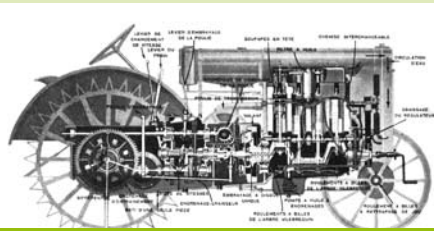

DE ZICHTBARE HAND AAN DE PLOEG

**INNOVATIE EN OVERHEIDSINVESTERINGEN
IN DE LANDBOUW EN AGROVOEDINGSECTOR
IN VLAANDEREN (19DE EEUW - HEDEN)**

JAN ROOBROUCK

Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) en
Interfacultair Centrum voor Agrarische Geschiedenis
(ICAG - K.U. Leuven)

YVES SEGERS

Interfacultair Centrum voor Agrarische Geschiedenis
(ICAG - K.U. Leuven) en Hogeschool-Universiteit Brussel (HUB)

VERANTWOORDING ILLUSTRATIES

Boer en Tuinder, Leuven: Foto 19, Foto 21

Centrum Agrarische Geschiedenis, Leuven:
Coverfoto, Foto 1, Foto 2, Foto 3, Foto 4,
Foto 13, Foto 18

Collectie Boerenbond, KADOC-K.U.Leuven:
Foto 5, Foto 6, Foto 8, Foto 10, Foto 12, Foto 14

Collectie Dexia, Brussel: Foto 7

Beleidsdomein Landbouw en Visserij, Brussel:
Coverfoto, Foto 15, Foto 16, Foto 17, Foto 20

KBC, Historisch Archief, Brussel: Foto 9, Foto 11

INHOUD

WOORD VOORAF	3
INLEIDING	5
'ZO OUD ALS DE LANDBOUW ZELF'. DE STAMBOOM VAN HET LANDBOUWINVESTERINGSFONDS	7
MIJLPALEN EN MIDDELEN. GROEI EN ONTWIKKELING VAN HET (VLAAMS) LANDBOUWINVESTERINGSFONDS	19
DE KRACHT VAN GRAS EN CIJFERS. EEN EIGENZINNIG PORTRET VAN LANDBOUWINGENIEUR EN VLIF-DIRECTEUR GILBERT VAN DEN BREMT	35
BEKNOPTTE BIBLIOGRAFIE	41
COLOFON	43

WOORD VOORAF

In onderhavige brochure reiken historiek en landbouw elkaar de hand. Zo krijgen we een antwoord op de vraag waarom bepaalde beslissingen eertijds werden genomen, hoe bepaalde problematieken zich ontwikkelden en wat uiteindelijk de beleidsresultaten waren.

De brochure belicht een 'oude' maatregel die anderzijds nog 'springlevend' is, namelijk het Landbouwinvesteringsfonds. Dit heeft de tand des tijds goed doorstaan en groeide uit tot een instrument dat het beleid in staat stelt om flexibel in te spelen op nieuwe uitdagingen en in geval van nood snel en accuraat op te treden.

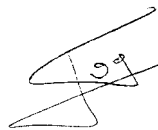
In 2009 is het 125 jaar geleden dat een landbouwadministratie het leven zag. Sedert 1884 verzekert de overheid kredietverlening aan de landbouwsector. Het LIF zag zijn ontstaan in 1961 en via het Sint-Michielsakkoord regionaliseerde het tot het VLIF. Doorheen zijn lange geschiedenis is het vandaag dé voornaamste maatregel in het huidige door de Europese Unie gefinancierde plan voor plattelandsontwikkeling in Vlaanderen. Vele lidstaten benijden ons dergelijk instrument!

Naast de belangrijke historiek en de inhoudelijke waarde van dit beleidsinstrument wordt ook een ambtenaar voor het voetlicht gebracht. We kunnen hem bijna de vader van het VLIF noemen, afdelingshoofd Gilbert Van den Brecht. Terwijl vele managementgoeroes functierotatie aanbevelen, specialiseerde hij zich in onderhavige materie, en met succes. Hij was en is terzelfder tijd een expert, een man op de barricades voor de sector en een 'encyclopedie' op het vlak van wetgeving, richtlijnen, omzendbrieven en EU-overleg ter zake.

Dit werkje is een ode aan het VLIF en aan Gilbert. Zijn boodschap om in deze materie slechts te veranderen wat echt moet veranderen, en het goede erin steeds overeind te laten, zal ook na zijn pensioen ons doel blijven. De sector verdient steeds een VLIF met oog voor de toekomst en als wervend ambtenaar verdient Gilbert ons RESPECT voor zijn inzet en overgave gedurende vele jaren. Dat dit even onder de aandacht komt op de Vlaamse land- en tuinbouwbeurs Agriflanders 2009 is passend. DANK Gilbert! We zullen jouw kind met de beste zorgen omringen.

Jules Van Liefveringe
Secretaris-generaal

Noël Van Ginderachter
Administrateur-generaal

INLEIDING

Een beetje zoals advocaten hun beroep één van de oudste ter wereld noemen, beweren sommigen dat het landbouwkredietwezen zo oud is als de landbouw zelf. Hoewel er iets voor deze stelling te zeggen valt, beperken wij ons graag tot wat we zeker weten. In dat opzicht is het veiliger op te merken dat de overheid in België sinds 1884 het nodige krediet verleent wanneer de landbouwsector voor belangrijke economische uitdagingen of keerpunten staat.

De overheid verkiest deze vorm van interventie omdat kredietverlening ademruimte biedt aan de landbouwers, maar hen tegelijk voor hun verantwoordelijkheden stelt en de zin voor initiatief prikkelt. Zo bekeken is het staatsgeregelde landbouwkredietwezen uiterst modern. Kredietbijstand door de overheid is rationeel en democratisch. De methode is een afgeleide van Verlichte economische en staatkundige theorieën. Ze werd ontwikkeld om de onzichtbare hand die het economische leven stuurt, meer armslag te geven.

Maar waar de staat aanvankelijk vooral remediërend optrad, voerden de naoorlogse regeringen een proactief beleid. Vanaf de late jaren 1940 trof de overheid maatregelen om de druk te ondervangen die de douane-unie met Nederland en Luxemburg op de sector uitoefende. Aan het begin van de jaren 1960 kwam het Landbouwinvesteringsfonds tot stand om de Belgische landbouwers in te schakelen in de vrijgemaakte Europese markt.

Al gauw bleek het Belgische systeem een voorbeeld voor Europa. De rentesubsidies vormden een model voor de investering- en vestigingsteun die het Europese Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL) vanaf de jaren 1970 eveneens verleende. Sinds 1993 hangt het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) rechtstreeks af van het Vlaamse ministerie van Landbouw en Visserij. In 2006 werden de activiteiten van het fonds opgebouwd rond drie pijlers, zodat tussenkomsten voor individuele landbouwbedrijven en coöperaties, de omkaderingssector en de agrovoedingsindustrie elkaar vandaag moeiteloos aanvullen.

Deze brochure pretendeert zeker niet de definitieve geschiedenis van het Landbouwinvesteringsfonds en voorlopers te schetsen. Gezien de beperkte beschikbare tijd was dat ook niet mogelijk. Lang niet alle bronnen zijn al in kaart gebracht en/of terdege bestudeerd. Een grondige analyse van de talrijke beleidsmaatregelen en de concrete dossiers laat voorlopig nog op zich wachten.

Toch plaatsen we hier alvast de algemene ontwikkelingen op een rijtje, met het Landbouwinvesteringsfonds als centraal element. De voorgeschiedenis van dit fonds is aan de orde in het onderdeel 'Zo oud als de landbouw zelf'. Daarna nemen we de mijlpalen en de evolutie van het fonds zelf onder de loep, waarbij een kwantitatieve insteek primeert. We sluiten af met een opmerkelijk portret van uittredend VLIF-directeur Gilbert van den Bremt, die een helder licht laat schijnen op de ontwikkelingen in de laatste vijfendertig jaar.

Foto 1

De massale invoer van goedkoop graan uit de VS noopte de Belgische landbouw al einde 19de eeuw tot heroriëntering.

'ZO OUD ALS DE LANDBOUW ZELF'

DE STAMBOOM VAN HET LANDBOUWINVESTERINGSFONDS

HET GEBOORTEKAARTJE

In het januarinumnummer van het Landbouwtijdschrift uit 1961 kregen de varkensfokkerij, mestkuikens en de landbouwkundige verwerking van stadsvuil de meeste aandacht. Tussen deze bijdragen in bevond zich echter ook een 'Beknopt overzicht van het landbouwkrediet in België' van de hand van A. Gils. De timing daarvan was niet toevallig. De auteur, een adviseur van het ministerie, gebruikte de kolommen van het tijdschrift om een belangrijke ontwikkeling in het nationale landbouwkredietwezen aan te kondigen: de geboorte van het **Landbouwinvesteringsfonds**. De boreling die Gils aldus boven de doopvont hield, kon bogen op een lange, afwisselend nobele en obscure afstamming. Want het landbouwkrediet was volgens een retorische overdrijving van de auteur 'voorzeker zo oud als de landbouw zelf'.

DE VERRE VOORoudERS (SEMIFEODALE LEENSISTEEMEN)

De ambtenaar beseftte dat zijn boude uitspraak een beetje te ver ging en verduidelijkte dat het landbouwkredietwezen zich in onze streken vooral met de uitbouw van de middeleeuwse feodaliteit ontwikkelde. Hij stelde daarbij dat uit deze feodale kredietssystemen verschillende praktijken groeiden die nogal wisselden in rationaliteit, flexibiliteit en transparantie. Zo beschouwde Gils de gewoonte om koeien te verhuren, zoals dat bijvoorbeeld in de Kempen en het Hageland nog tot in het begin van de twintigste eeuw gebeurde, als primitief, ongezond en marginaal. Systemen waarbij landelijke notabelen, notarissen of (mest)handelaars krediet verstrekten, konden op meer genade rekenen. Toch vertoonden ook deze methodes bepaalde gebreken. In het algemeen was het systeem weinig ontwikkeld en individuele kredietverstrekkers of commerciële banken stonden slechts zelden uitstel van betaling tot bij de oogst toe.

Dat gebrekkige systeem zorgde vanaf 1878 voor steeds meer problemen omdat de massale invoer van buitenlands graan (de zogenaamde Agricultural Invasion) een sterke neerwaartse druk op de producentenprijzen uitoefende. Tegelijk zoog de opkomst van de grootindustrie (de Industriële Revolutie) een belangrijk reservoir van landelijke arbeidskrachten aan. De relatief dure arbeid en de verminderde opbrengsten 'nootten de landbouwer er toe zijn heel bijzondere aandacht te schenken aan zijn omlopend kapitaal'. Om het hoofd te bieden aan de buitenlandse concurrentie was het nodig de akkerbouw intensiever te maken, de veeteelt en tuinbouw te ontwikkelen, het areaal aan weidegronden uit te breiden en machines en materiaal aan te kopen of te moderniseren. En voor al dat fraais ontbraken uiteraard de centen, zodat de politiek zich in volle verkiezingskoorts met het thema inliet.

DE BETOEVERGROOTOUDERS (DE NATIONALE BANK EN ASLK)

Op 15 april 1884 vaardigde de homogeen liberale regering onder leiding van Walthère Frère-Orban en Pierre Van Humbeeck (18 juni 1878 - 10 juni 1884) een wet uit die de Algemene Spaar- en Lijfrentekas onder Staatswaarborg (ASLK) ertoe machtigde om een gedeelte van haar fondsen aan te wenden voor leningen aan landbouwers.

De ASLK (°1865) was een voor de hand liggende keuze als kredietverstrekker. De kas was in die periode immers naast de Nationale Bank (°1850) de enige grote openbare kredietinstelling. Maar de Nationale Bank was oorspronkelijk opgericht ten behoeve van de handelaars en was niet gemachtigd lange termijnleningen toe te staan. De ASLK daarentegen beoogde alle Belgen meer financiële zekerheid te bieden en kon leningen verschaffen op warrants, aandelen, obligaties van Belgische vennootschappen en zelfs op hypotheek, zodat deze instelling goed toegerust leek om landbouwkrediet te verstrekken.

Toch werd de regeling van 1884 een mislukking. De wet hield immers te weinig rekening met enkele typische aspecten van de landbouw. Structureel werd in de bepalingen nauwelijks een verschil gemaakt tussen de landbouw, de industrie en de dienstensector, terwijl de landbouwpraktijk met natuurlijke productiegrenzen te kampen heeft. De wet ging te sterk voorbij aan de betrekkelijke 'traagheid' van de landbouw (omdat productiestijgingen grondgebonden zijn) en de grote risico's. Zo konden leningen enkel worden aangegaan indien de kredietaanvrager terugbetaling kon garanderen.

Foto 2

De Belgische landbouw bestond honderd jaar geleden vooral uit kleine boerenbedrijven, met weinig grond en eigen financiële middelen.

Die structurele gebreken brachten belangrijke sociale beperkingen van het systeem naar de voorgrond. De meeste pachters konden weinig garanties bieden. Voor wie geen eigendom of kapitaal bezat, was het ronduit onmogelijk om borg te staan. Ook pachters met een zeker landbouwkapitaal beschikten niet over een solide financiële basis, omdat de landheren bepaalde voorrechten op dat kapitaal bezaten. Boeren die eigenaar waren, zaten gekneld in een complexe wetgeving die hun eigendommen als onroerende goederen beschouwde, zodat ze überhaupt niet voor roerend krediet in aanmerking kwamen. De enige mogelijkheid om waarborgen te bieden, bestond er voor vele landbouwers in om afstand te doen van werktuigen die onontbeerlijk waren bij de uitoefening van de bedrijfsvoering. De instelling van een 'landbouwvoorrecht', waardoor productiegebonden kapitaalgoederen van aanslag werden gevrijwaard, was dus slechts een pleister op een houten been.

DE OVERGROOTOUDERS (DE RAIFFEISENKASSEN)

Al bij al bleven de kredietinspanningen van de overheid aanvankelijk dus eerder beperkt. De reden daarvoor was politiek. De staatkundige interesse voor landbouw werd lange tijd in hoofdzaak gedragen door katholieke ideologen die op het traditionalistische platteland een tegengewicht zochten voor het aanzwellende ontkerkelijkte stedelijke arbeidersmilieu. De katholieke politici huldigden een idee van 'gesubsidieerde vrijheid' en verkozen ondersteuning van het private, ideologische gekleurde initiatief boven rechtstreekse staatsinterventie.

Niet zozeer de overheid dus, maar vooral de Belgische Boerenbond speelde handig in op de nood aan betrouwbaar en toegankelijk landbouwkrediet. Naar het voorbeeld van de Duitse burgemeester Friedrich Wilhelm Raiffeisen (1818-1888), die vanaf 1852 coöperatieve landelijke deposito- en kredietkassen stichtte, richtte de Boerenbond vanaf 1890 onder aanvoering van priester Jacob-Ferdinand Mellaerts (1845-1925) overal te lande krediet- en spaarkassen op. In 1895 werden die Boerenbondkassen onder de zogenaamde Middenkredietkas in Leuven gecentraliseerd.

Foto 3

Na 1850 verschenen de eerste grote machines op het veld. Hier een dorskast met locomobiel.

Het ingenieuze Raiffeisensysteem maakte handig gebruik van de solidariteit en de transparantie van het lokale plattelandsleven. Op het gemeentelijke niveau, waar de kassen opereerden, was het bijzonder eenvoudig om de kredietwaardigheid van aanvragers na te trekken. De low cost kassen werkten als samenwerkende vennootschappen waarvan de leden zich solidair en met al hun goederen verbonden. Ze leverden bovendien inspanningen om reservefondsen aan te leggen die in verhouding stonden met de bedrijfskapitalen. Dat kapitaal werd zoveel mogelijk op het lokale niveau gehouden. Geld werd in eerste instantie plaatselijk bijeengebracht en uitgeleend. Enkel wanneer een kas met ernstige tekorten kampte of grote overschotten kon voorleggen, wendde zij zich tot de Middenkredietkas, die de activiteiten van de basis reguleerde, controleerde en ondersteunde.

Banque Agricole de Belgique
 SOCIÉTÉ COOPÉRATIVE
 Siège social à LIÈGE : 3 et 5, Rue des Carmes
 Capital souscrit à ce jour : Fr. 12.500.000

SUCCURSALES à :
 Bruxelles, Charleroi, Chimay, Mosa, Namur, Tournai, Verviers
 Plus de 50 agences dans les principaux centres agricoles du Pays.

**Toutes Opérations de Banque
 avec tout le public en général**

Dépôts à vue et à terme
 Ouvertures de crédit :: Prêts sur titres

ACHAT ET VENTE
 de Titres belges et étrangers au courtage officiel,
 de Monnaies et Devises étrangères

Escompte d'effets de commerce

Encaissement de Coupons — Garde et Régularisation de titres
 Souscriptions aux émissions
 Renseignements Financiers et Commerciaux — Gestion de fortunes

La Banque bonifie à ses déposants :

A vue	3 1/2 %	A terme de 1 an . . .	5 3/4 %
A 15 jours de préavis	4.25 %	A terme de 3 ans. . .	6. — %
A terme de 3 mois .	4.75 %	A terme de 5 ans. . .	6. — %
A terme de 6 mois .	5 1/2 %	Caisse d'épargne . . .	5. — %

La Banque accepte encore des souscriptions nouvelles à son capital.
 Les parts sont de 250 francs dont 40 % versés.

Foto 4

Omstreeks 1900 ontstonden op het platteland verschillende kredietkassen.
 Advertentie voor de *Banque agricole de Belgique*.

Het succes van het Raiffeisensysteem laat zich afmeten aan de groei ervan. Op tien jaar tijd groeide het aantal kassen uit tot 264, zodat de Boerenbondkassen in 1900 bijna 12.000 leden vertegenwoordigden. Ter vergelijking: het aantal plattelandskantoren van de ASLK bedroeg in 1914 slechts 17. In de jaren 1920 werd de voorsprong van de Raiffeisenkassen alsmaar groter. Het ging de landbouwers voor de wind en de Boerenbondkassen ontvingen meer deposito's dan kredietaanvragen, zodat de banken risicovolle beleggingen aandurfdën. En op dat punt liep het fout. De combinatie van bestuurlijke misrekeningen en economische crisis dreef de Middenkredietkas in 1934 tot het faillissement. De overheid zag zich genoodzaakt om in te grijpen.

DE GROOTOUDERS (NILK EN NMKL)

De ondergang van de Middenkredietkas was geen alleenstaand geval. De internationale economie werd in de jaren 1930 geconfronteerd met massale werkloosheid, grootschalige bankcrisissen en monetaire chaos. Al deze problemen hadden de liefde voor het vrije initiatief een ferme deuk bezorgd. Wereldwijd brachten de groeiende armoede en het onvermogen van overheden om snel en gepast te reageren, het economisch liberalisme in diskrediet. Er werd getwijfeld of de 'vrije markt' wel in staat was om op eigen kracht de talrijke problemen uit de wereld te helpen. De 'onzichtbare hand' van Adam Smith stuurde de mensheid volgens velen blindelings de afgrond in. Maar de meeste 'rechtgeaarde' burgers huiverden er voor om het vrije initiatief dood te knippen in de ijzeren greep van een stalinistische planeconomie.

Deze achtergrond verklaart het enthousiasme waarmee de Westerse wereld de derde weg insloeg die John Maynard Keynes (1883-1946) tussen de extremen van het laissez-faire-kapitalisme en het communisme had uitgetekend. Gewapend met een stevige economische argumentatie werkte Keynes het idee uit dat overheidsinterventie en gerichte investeringen in innovatie en infrastructuur tot volledige werkgelegenheid konden leiden door de balans tussen vraag en aanbod te herstellen. De overheid kreeg door deze ideeën een belangrijke economische rol toebedeeld en de Belgische regeringen waren vastbesloten die taak op zich te nemen om het bank- en financiewezen te saneren, de gedupeerde kleine spaarders tegemoet te komen en soortgelijke crisissen in de toekomst te vermijden. Er kwamen wetten die het bancaire landschap geleidelijk hertekenden.

Eerst en vooral kwam de Middenkredietkas aan de beurt. In 1936 steunde de overheid de oprichting van een nieuwe Centrale Kas voor Landbouwkrediet (CKL) van de Belgische Boerenbond, die de lokale Raiffeisenkassen van hun onbepaalde aansprakelijkheid onthief en aan scherpere controles onderwierp. Ondanks die grondige reorganisatie was het publiek het vertrouwen in de instelling kwijt. Het ledenaantal van de Centrale Kas slonk drastisch en ging pas na de Tweede Wereldoorlog opnieuw in stijgende lijn. De leden vonden in de jaren 1930 en 1940 hun toevlucht ten dele bij de landbouwkredietkassen van de ASLK, die zijn rentevoeten beperkte en het waarborgsysteem versoepelde.

De overheid had dus de herlancering van de Centrale Kas mogelijk gemaakt, maar nam zich tevens voor om de dominantie van het private initiatief bij het landbouwkredietwezen te matigen. Het ministerie oordeelde dat de private initiatieven niet de gehele bevolking ten goede kwamen. In Wallonië waren de Raiffeisenkassen, die er nooit tot de Middenkredietkas waren toegetreden, zo goed als uitgestorven en in Vlaanderen bleven de Boerenbondorganisaties ideologische eisen stellen ten opzichte van hun klanten. Wie lid wilde worden van de coöperatie, moest behoren tot de katholieke godsdienst en leven volgens de voorschriften van de katholieke moraal. In 1937 ging de regering daarom over tot de oprichting van het Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet (NILK). Ook de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom (NMKL) kan tot de 'grootouders' van het Landbouwinvesteringsfonds worden gerekend.

■ NILK

Het Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet was opgebouwd als een autonome openbare inrichting en werd in Brussel gevestigd, maar meteen werd de mogelijkheid voorzien om bijhuizen te creëren in de provincies of zelfs in de verschillende administratieve arrondissementen. Het orgaan had als doel kredietverrichtingen in de landbouw in de hand te werken 'voor zover het algemeen belang het rechtvaardigt'. Op die manier wilde het NILK de gevolgen van de crisis van de jaren 1930 verzachten. De sterke prijsdalingen als gevolg van de recessie hadden de geldmiddelen van de landbouwers immers ernstig aangetast.

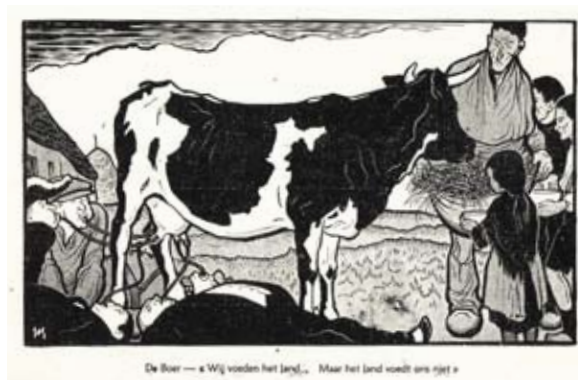

Foto 5

De financiële en economische crisis van de jaren 1930 woog zwaar op het land. Ook de landbouwsector had af te rekenen met dalende prijzen en inkomsten.

Het NILK werkte met verschillende kredietvormen. Het individuele korte termijnekrediet (maximum 2 jaar) diende vooral om de cash flow van landbouwers te herstellen, zodat ze zich de kost van handenarbeid, meststoffen, zaaigoed en krachtvoer konden veroorloven en de continuïteit in de sector gewaarborgd bleef. Het middellange termijnekrediet (5 tot 10 jaar) werd aangewend om een modernisering van het bedrijfsmateriaal door te voeren en om verbeteringen aan te brengen aan onroerende goederen (stalrenovatie e.d.). Het NILK stelde dit krediet slechts toe indien de noodzaak ervan was vastgesteld en het rentabiliteitsperspectief van de investeringen gunstig was.

De lange termijnekredieten (minimum 10 jaar) dienden voor de aankoop van gronden, tegen een lange duurtijd en een voordelige rentevoet. Het collectieve krediet, tenslotte, beoogde de landbouw sterker te commercialiseren 'onder de stuwung der uitheemse mededinging' en binnen een 'natuurlijk evolutie van de distributievoorwaarden'. Coöperatie werd in dat licht gezien als een uitgelezen oplossing om de tegenstrijdige belangen van handelaars en producenten met elkaar te verzoenen. Naast zelfstandige landbouwers genoten dus ook allerhande verenigingen, vennootschappen en melkerijen van de diensten van het instituut.

Het NILK nam bovendien niet enkel gewone kredietbewerkingen op zich, maar werkte ook als een financieel remediërend instrument in uitzonderlijke situaties. Het instituut snelde bijvoorbeeld slachtoffers van overstromingen of uitzonderlijke droogtes ter hulp. Tijdens de Tweede Wereldoorlog ging een groot deel van de middelen naar geteisterde boeren en naar de Handelsdienst voor de Ravitaillering, die de markt van landbouwproducten moest stabiliseren door onder meer de opslag en uitvoer van graan, de uitbouw van een vleesstock voor het leger en de uitbetaling van bepaalde staatstoelagen.

Foto 6

Al tijdens het interbellum konden tuinders hun infrastructuur via overheidssteun moderniseren en uitbreiden.

Foto 7

In de jaren 1920 waren de coöperatieve melkerijen belangrijke spelers binnen de agrovoedingsector. Hier de melkerij Sint-Genoveva in Oplinter.

■ NMKL

Een ander product van de wispelturige economische conjunctuur van de jaren 1930 is de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom (NMKL). Deze parastatale instelling werd in 1935 opgericht om de snelle plattelandsvlucht en de grote uitstoot van arbeidskrachten uit de landbouw tegen te gaan. De NMKL had tot taak om de woon- en werkomstandigheden op het platteland te verbeteren. De instelling bouwde en verbouwde plattelandswoningen en legde, veelal op woeste gronden, kleine landeigendommen aan die vaak met termijnbetaling werden verkocht. In verstedelijkte gebieden focuste NMKL op de aanleg van moes- en stadstuintjes die het lot van 'arbeiders, werklozen en weinig begoede personen' moest verbeteren.

In samenwerking met de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen (NMGW) en een hele reeks private maatschappijen, meestal coöperatieve verenigingen, hielp NMKL de rurale 'paupers' weg te houden uit de steden en ook het lot van urbane 'proletariërs' te verbeteren. Het NMKL speelde in de jaren 1930 een belangrijke rol door herverkaveling, grondverbetering en landelijke sociale woningbouw te stimuleren. Lokaal verleende het NMKL steun voor de aankoop van kleinvee en materiaal voor de bescheiden landbouwbedrijfjes. De instelling bood aan arme gezinnen hypothecaire leningen tegen een lage rentevoet om op het platteland een stuk grond te bewerken of wat vee te onderhouden, zodat NMKL ook op het terrein van het landbouwkrediet niet onverdienstelijk is gebleven.

DE OUDERS (FONDS DER COÖPERATIES EN LANDBOUWFONDS)

NMKL en het NILK waren in eerste instantie opgericht om de gewone plattelandsbewoner te ondersteunen en stuurden dus niet zozeer aan op intensivering en rationalisering van de bestaande agrarische structuren. Deze organisaties streefden vooral sociale doeleinden na en werden minder beheerst door economische ambities. Pas wanneer na de Tweede Wereldoorlog in het kader van de Benelux (*1944) de tolheffingen aan de Nederlandse en Luxemburgse grenzen wegvielen, zocht de overheid een meer economische benadering van haar landbouwkredietbeleid.

Uit analyses bleek dat Belgische landbouwers de weg naar de commercialisering en export van hun producten onvoldoende vonden. De overheid besloot daarom de coöperatieve gedachte actief te ondersteunen. In 1951 werd een stap in die richting gezet door de oprichting van een **Fonds der Coöperaties**. Dankzij dit instrument kon de minister van Landbouw coöperatieve landbouwverenigingen leningen toestaan om de kosten in de landbouw te verlagen, bedrijfsmethoden te rationaliseren en de verwerking en afzet van producten te verbeteren. De minister bepaalde zelf de rentevoet, de wijze van terugbetaling en de waarborgen die van de verenigingen werden geëist. Hij besliste in overleg met een adviescommissie over de ontvankelijkheid van de aanvragen. Het NILK stond in voor de uitvoering van de ministeriële beslissingen en verzekerde ook de financiering van het fonds, dat werd gevoed met begrotingskredieten, de interesten en terugbetalingen en met het beleggen van de beschikbare reserves.

Foto 8

Met de oprichting van de Benelux en de EEG nam de internationale sturing van de landbouwsector gestaag toe.

Het Fonds der Coöperaties functioneerde onafhankelijk van de **Nationale Raad voor de Coöperatie** die in 1955 werd opgericht en die ressorteerde onder het ministerie van Economische Zaken. Toch ondersteunde deze raad naast verbruiks-, productie-, distributie- en dienstencoöperaties ook de landbouwcoöperaties. Niettemin werd enkele dagen na de creatie van de Nationale Raad voor de Coöperatie in de schoot van het ministerie van Landbouw een nieuw fonds opgericht. Dit **Landbouwfonds** was bestemd om met behulp van diverse financieringsinstrumenten (toelagen, krediet of waarborg) de land- en tuinbouw te ondersteunen. Zo kreeg het Landbouwfonds een belangrijke impact op de opslag, distributie, verwerking en afzet van land- en tuinbouwproducten. Het fonds stond in voor de organisatie, regularisatie en de uitbreiding van de markten voor deze producten en kon daartoe producentenprijzen verzekeren en bijdragen tot de aankoop van grondstoffen. De portefeuille werd vooral gespijsd door douanegelden (heffingen, rechten, taksen) in het kader van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie.

Het Landbouwfonds werd principieel beheerd door de Koning, maar in de praktijk droeg de vorst zijn bevoegdheden over op de minister van Landbouw die zich door de **Hoge Raad van het Landbouwfonds** liet bijstaan. Topambtenaren flankerden in de Raad vertegenwoordigers van de grote landbouworganisaties en 'andere bevoegde personen'. De Nationale Dienst voor de Afzet van Land- en Tuinbouwproducten (NDALTP), de Nationale Zuiveldienst (NZD), het NILK, de Handelsdienst voor de Ravitaillering en andere openbare besturen of instellingen zorgden voor de uitvoer van de wettelijke beschikkingen die de minister uitvaardigde. Maar het Landbouwfonds zou niet volstaan om de druk te verlichten die de Europese eenmaking op de sector uitoefende. De overheid keek al snel uit naar nieuwe pistes.

Foto 9

De Centrale Kas voor Landbouwkrediet en voorlopers speelden op het Vlaamse platteland een cruciale rol als kredietverstrekker. Affiche uit 1947.

HET KIND (HET LANDBOUWINVESTERINGSFONDS)

Het Verdrag van Rome, waarmee in 1957 de Europese Economische Gemeenschap (EEG) werd gesticht, wekte aanvankelijk enige onrust in landbouwmiddens. De tekst formuleerde reeds de doelstellingen van het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) dat enkele jaren later in werking zou treden. In het verdrag stond de verhoging van de landbouwproductiviteit centraal, terwijl ook het inkomen van de landbouwers beschermd moest worden en de voedselkosten voor de consument redelijk en stabiel moesten blijven.

Het was voor de Belgische overheid meteen duidelijk dat het wezenlijke inspanningen zou vergen om een nationaal antwoord te vinden op deze internationale uitdagingen. De Belgische bedrijven waren te kleinschalig en de arbeid was te duur. De rentabiliteit van de ondernemingen in de land- en tuinbouw moest dus eenvoudigweg hoger. Enkel via drastische innovatie en investeringen konden exploitanten de kosten voldoende drukken om te kunnen concurreren op de Europese markt. Maar de noodzakelijke mechanisatie vergde grote kapitalen, waarover de landbouwers niet beschikten. Een nationale kredietinspanning drong zich op.

Foto 10

In de jaren 1950 en vooral 1960 vond er een snelle mechanisering van de landbouwactiviteiten plaats. Foto van een maaidorser uit die tijd.

De overheid voerde een race tegen de tijd, want ze wist dat het GLB met de vestiging van het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL) in 1962 definitief in werking trad. Op 15 februari 1961 ging de regering uiteindelijk over tot de stichting van het **Landbouwinvesteringsfonds (LIF)**, met het uitdrukkelijke doel om via innovatie de productiekosten in de land- en tuinbouw te verminderen. Het Landbouwinvesteringsfonds richtte zich tot de land- en tuinbouwers, hun verenigingen en coöperaties. Het fonds kon tussenkomen bij alle investeringen in duurzame kapitaalgoederen. Stimulansen voor de verbetering van grond, de uitbreiding van gebouwen en de aankoop van materiaal moesten bijdragen tot een verhoging van de productie en de rationalisering van de arbeid.

De creatie van het fonds stond perfect in lijn met de expansiewetten voor nijverheids-, ambachts- en handelsondernemingen die premier Gaston Eyskens (1905-1988) op 17 en 18 juli 1959 had doorgevoerd en die getuigden van een uitgesproken Keynesiaanse outlook. Eyskens wilde de economie zuurstof bieden om de Belgische concurrentiepositie te verbeteren in het licht van de groeiende openheid van de internationale markten. Een modernisering van de bestaande industriële en agrarische infrastructuur moest de algemene economische vooruitgang ondersteunen. Het sociale luik van de expansiewetten beoogde de verschillende sectoren op een meer egaal niveau te tillen en de economische tegenstellingen op regionaal vlak te verzachten. In een context van rurale achterstelling en toenemende internationale mededinging vormden het platteland en de landbouw daarbij belangrijke aandachtspunten.

Foto 11

Het Landbouwinvesteringsfonds werd opgericht in 1961 onder de regering Eyskens.

Tegen deze achtergrond beoogde ook het Landbouwinvesteringsfonds naast economische doelstellingen eveneens een actie op het sociale vlak. Zo kwam bijvoorbeeld de huisvesting van exploitanten en hun gezinnen in aanmerking voor kredietsteun. Deze steun werd verleend vanuit het principe dat landbouwers evenveel recht hadden op fatsoenlijke huisvesting als de rest van de werkende bevolking. Maar er speelde ook een economisch argument mee, namelijk dat verbeterde woonomstandigheden ook een gunstige invloed uitoefenden op de werking en rationalisatie van de hoeve. Bovendien droeg de overheid de familiale landbouw, zoals elders in Europa, om ideologische en culturele redenen hoog in het vaandel.

Maar de wetgever dacht vooral vooruit en speelde in op de herstructurerende werking van de Euromarkt. De overheid wilde initiatiefrijke landbouwers kansen bieden om de (export)mogelijkheden in de nieuwe marktsituatie ten volle te benutten. Hierdoor waren vele keuterboertjes genoodzaakt zich aan te passen aan de nieuwe tijden waarin schaalvergroting en mechanisering de hoofdtoon aangaven. Het fonds verleende steun bij de omvorming van kleine tot middelgrote bedrijven 'ingevolge de wijzigingen in de economische omstandigheden'. Om de dynamiek in de sector gaande te houden, verleende het fonds vestigingssteun aan jonge land- en tuinbouwers, die doorgaans voor ernstige financieringsmoeilijkheden stonden.

Ten slotte breidde de actie van het fonds zich uit tot de coöperatieve verwerking en het vermarkten van land- en tuinbouwproducten. De regering was immers van oordeel dat de kloof tussen de producenten- en consumentenprijzen voor land- en tuinbouwproducten onredelijk groot was. De coöperatieve tendens verdiende daarom alle steun. Die nadruk op coöperaties, familiebedrijven, dynamisch ondernemerschap, mechanisatie en rationalisatie toont het Landbouwinvesteringsfonds tegelijk als een kind van de economische logica in de landbouw en een waardige erfgenaam van gevestigde bestuurstradities.

MIJLPALEN EN MIDDELEN

GROEI EN ONTWIKKELING VAN HET (VLAAMS) LANDBOUWINVESTERINGSFONDS

DE ECONOMISCHE ACHTERGROND

Zoals blijkt uit het voorgaande overzicht, moedigde de overheid via instrumenten als het **Landbouwinvesteringsfonds** structuurhervormingen en een heroriëntatie van de land- en tuinbouwproductie aan. Maar overheidsingrijpen in de marktwerking heeft verstreckende gevolgen. Om doelmatig te zijn, dient investeringssteun ook steeds doordacht en evenwichtig te gebeuren. Achter de financiële maatregelen van het (V)LIF schuilt en school immers een complexe macro- en micro-economische werkelijkheid, waarvan we hier slechts enkele aspecten naar de voorgrond brengen.

Zeker sinds de Tweede Wereldoorlog werd de productiefactor ‘arbeid’ in de landbouw, zoals in andere sectoren, steeds meer door ‘kapitaal’ vervangen. Gestimuleerd door de vooruitgang van wetenschap en techniek, zetten bedrijfsleiders de stap naar verregaande specialisatie en reconversie om aan de stijging van de loonkosten tegemoet te komen. Maar omgekeerd vloeiden ook banen uit de sector weg als gevolg van de toenemende mechanisatie. Hoewel omschakeling niet voor iedereen even vlot verliep, ondervond de gecorrigeerde markt dit sociale probleem al bij al vrij goed, onder meer omdat de moderne landbouw in toenemende mate afhankelijk was van toeleveringsbedrijven voor zaaizaad, plantgoed, kunstmest, pesticiden en veevoeder. Aanverwante industrieën en diensten groeiden zo mee dankzij de stijgende uitgaven van landbouwers voor benodigdheden van buiten de sector. Maar de noodzakelijke investeringen wogen zwaar op de landbouwers.

Foto 12

De landbouwsector werd na de Tweede Wereldoorlog almaar kapitaalintensiever. Een degelijke bedrijfsboekhouding was daarbij zeer belangrijk.

De landbouwproductie steeg immers wel dankzij de rationalisatie en mechanisatie, maar het landbouwareaal en de bedrijfsgrootte bleven beperkt. En die combinatie van dure investeringen en lage en variabele inkomens was gevaarlijk. Ondanks de Europese prijspolitiek dreigde er een wanverhouding te ontstaan tussen het vreemde en het eigen vermogen van de zelfstandigen. Landbouwers moesten erover waken de kapitaalintensiteit van hun bedrijven te vergroten zonder hun financiële onafhankelijkheid al te veel aan te tasten. Zeker omdat een belangrijk aandeel van de gebruikte landbouwgrond in huur werd geëxploiteerd, was bij kredietverlening een aanvullende waarborg noodzakelijk. Het **Landbouwinvesteringsfonds** kon hierin voorzien.

DE FINANCIERINGSINSTRUMENTEN VAN HET LIF

De overheid stortte bij de start in 1961 op een rekening van het NILK jaarlijks een dotatie van minimaal 100 miljoen Belgische frank ten gunste van het Landbouwinvesteringsfonds (zie onderdeel: 'Het (V)LIF becijferd'). Deze geldstroom vormde de voornaamste financieringsbron van het LIF, al won de Europese bijstandsverlening in de loop der jaren aan belang. Het algemene reglement van het LIF (KB van 15 mei 1961) bepaalde dat het NILK de boekhouding van het fonds bijhield. Voor het verstrekken van de steun werkte het LIF ook samen met openbare of private kredietinstellingen die de regering via Koninklijk Besluit erkende. De belangrijkste kredietverstrekkers waarmee het LIF samenwerkte, waren de ASLK, het NILK en de Centrale Raiffeisenkassen van de Boerenbond. De kredietinstellingen maakten met de landbouwers de aanvraagdossiers op, die het fonds verwerkte. De basis van dit systeem was een overeenkomst van 15 mei 1962 tussen het ministerie en de kredietinstellingen.

De belangrijkste financieringsinstrumenten van het LIF waren de waarborg en de rentesubsidies. Wanneer een kredietaanvrager na al zijn waarborgmogelijkheden te hebben uitgeput, onvoldoende zekerheden stelde, kon hij via zijn erkende kredietinstelling het Landbouwinvesteringsfonds als **waarborg** aanspreken. Het LIF beschikte over de vrijheid om zijn waarborg te hechten aan de aflossing van kapitaal, intresten en bijkomende lasten voor leningen. Het LIF stond aanvankelijk borg voor maximaal 75 % van het kredietbedrag. Indien de aanvrager in gebreke bleef, moest de kredietinstelling eerst zijn goederen ten gelde maken en mocht hij slechts voor het restant een beroep doen op het LIF.

De **rentetoelagen** van het LIF werden aan de erkende kredietinstellingen overgemaakt, zodat zij leningen konden toestaan aan een verminderde rentevoet. De toelagen dienden met andere woorden om het verschil te dekken tussen de normale intrest op de kapitaalmarkt en de verlaagde intrest van de leningen die de financiële instellingen verstrekten. Oorspronkelijk verleende het LIF een toelage van 3 %, maar in navolging van een Europese richtlijn ter bevordering van de schaalvergroting en modernisering van landbouwbedrijven werd dit cijfer in 1971 opgetrokken tot 5 %, op voorwaarde dat de begunstigde zelf instond voor minstens 3 %.

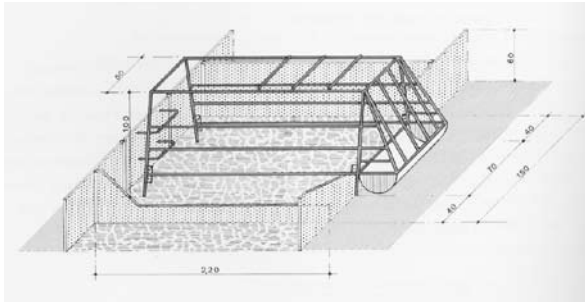

Foto 13

Het LIF ondersteunde tijdens de jaren 1960 en 1970 de modernisering van de bedrijfsinfrastructuur. Tekening van een kraamhok met rechte kooi voor varkens.

Deze steun kon, maar moest niet noodzakelijk, worden toegekend. Een 'Commissie voor Advies inzake Landbouwkrediet' stond de minister bij in de soms moeilijke beslissing over de toekenning van de gelden. Steeds was de economische noodzakelijkheid van de investering en de kredietverlening doorslaggevend. Telkens was de steun van het LIF erop gericht de leefbaarheid van ondernemingen te verbeteren. Aanvragen die geen perspectief boden op een verhoging van de rendabiliteit, werden verworpen.

Hoewel er dus een grote continuïteit was in de basisfilosofie van het LIF, waren de criteria voor tussenkomsten in de loop der jaren aan wijzigingen onderhevig. Die evoluties waren voornamelijk afhankelijk van de algemene economische politiek van de overheid en de toestand op de kredietmarkt. Maar ook landbouwgerelateerde aanbevelingen van de Europese gemeenschap en de marktsituatie voor de verschillende landbouwspecialiteiten speelden een sleutelrol in het bepalen van de maatstaven die het fonds aannam. Opeenvolgende regeringen herformuleerden de voorwaarden voor steunverlening met betrekking tot grondverbetering, huisvesting, bedrijfsgebouwen, uitrusting, omschakeling of vestiging.

Zo werd in 1970 een nieuw criterium ingevoerd om de economische noodzakelijkheid van investeringen te beoordelen. Om van de voordelen van het fonds te genieten, moest de landbouwer voortaan, na investering, per familiale arbeidseenheid over een minimum arbeidsinkomen beschikken. Oorspronkelijk was deze waarde eenvormig vastgesteld op 125.000 frank per arbeidseenheid per jaar, maar vanaf 1975 werden voor dit minimum regionale verschillen gehanteerd. De nationale pariteit vormde de basis van dit regionale minimum, maar het systeem hield ook rekening met de aard en de specialisatiegraad van de bedrijven. Het Landbouw Economisch Instituut (LEI) bepaalde de minimale verhouding tussen de arbeidseenheden en het familiaal inkomen voor de verschillende streken en sectoren. Het is een treffend voorbeeld van de bewuste economische politiek die met de steunverlening van het LIF gepaard ging.

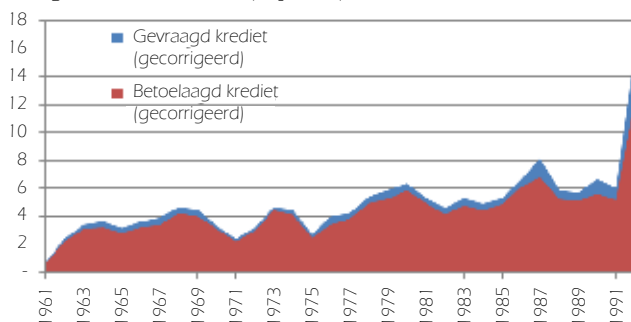
HET (V)LIF BECIJFERD

Cijfers zijn voor het (V)LIF doorslaggevend. Toch is het niet evident om overzichtelijke gegevens terug te vinden over het verleden. Voor de periode na de regionalisering is er onder de titel 'Evolutie VLIF 1993-2007' een zeer heldere terugblik opgenomen in het jaarverslag Vlaams Landbouwinvesteringsfonds 2007, waarvan we de krachtlijnen verder in deze brochure samenvatten. Voor de federale periode van het fonds is het echter minder eenvoudig om betrouwbare data te verzamelen. Daarom zetten we hier, aan de hand van de verhandeling 'Rol en betekenis van het Landbouwinvesteringsfonds' (1975) van de econoom Frans Depoortere en enkele oude jaarverslagen van het fonds, de voornaamste gegevens op een rijtje.

■ Algemeen

Tussen 1961 en 1992 groeiden de kredietaanvragen waarvoor steun van het Landbouwinvesteringsfonds werd aangezocht van ongeveer 700 miljoen naar 40 miljard Belgische frank. Ook wanneer we de jaarlijkse inflatie in deze cijfers verrekenen, blijft dit scenario van ongebreidelde groei in de kredietvraag en in de steuntoekenning staande (zie grafiek 1). Wel worden de twee knikjes in de jaren 1971 en 1975 in dat geval scherper omdat de oliecrisis de prijzen aanblies, terwijl de zwakke economische toestand de investeringen beperkt hield. Ook de late jaren 1980 waren eerder 'mager', maar aan het begin van de jaren 1990 kenden de investeringen een nooit eerder vertoonde piek. Om aan de spectaculaire groei van de kredietvraag vanuit de land- en tuinbouwsectoren tegemoet te komen, maakte de overheid in 1992 6 miljard frank vrij op de begroting voor de vastlegging van waarborgen, premies, vestigingssteun, etc.

Grafiek 1 Aangevraagde en betoelaagde kredietvolumes van het Landbouwinvesteringsfonds (1961-1992) in Belgische frank van 1961 (miljarden)

Zoals eerder aangehaald, kreeg het LIF van de Belgische overheid een jaarlijkse **dotatie**. In tabel 1 geven we het belang van die nationale dotatie weer voor de periode 1961 tot 1990, zowel in nominale waarden als in verhouding tot de prijzen van 1961. Omdat de gegevens vanaf 1991 niet met die van de voorgaande jaren vergelijkbaar zijn, werden ze niet in de onderstaande tabel opgenomen. Vanaf dat jaar werd in de officiële cijfers van het LIF immers ook de Europese steun opgenomen, terwijl de EOGFL-steun voordien ten laste van het **Landbouwfonds** kwam en apart becijferd werd. De dotatie dekte in de periode 1974-1990 jaarlijks gemiddeld 62 % van de vastleggingen waarvoor het LIF zich engageerde (zie tabel 2).

Tabel 1 Overheidsdotatie van het Landbouwinvesteringsfonds (1961-1990) in miljoenen Belgische frank, nominaal en aan de geldwaarde van 1961.

Jaar	Dotatie	Reële dotatie	Jaar	Dotatie	Reële dotatie
1961	100	100	1976	1243	693
1962	100	98,6	1977	1650	885
1963	100	96,5	1978	2137	1119
1964	120	111	1979	1987	1017
1965	144,165	129	1980	1987	983
1966	257,500	225	1981	2300	1097
1967	367	312	1982	2331,5	1067
1968	420	349	1983	2231,5	987
1969	475	383	1984	2471	1063
1970	551	431	1985	2815,7	1186
1971	667	504	1986	2815,7	1180
1972	835	606	1987	2549	1061
1973	118,1	816	1988	2695,1	1117
1974	796	506	1989	2555,9	1046
1975	1148	675	1990	2439	983,9

De tweede kolom van tabel 2 geeft in Belgische frank de som weer van de kredietaanvragen waarvoor in de periode 1961 tot en met 1992 de steun van het Landbouwinvesteringsfonds werd aangezocht. De derde kolom geeft aan hoeveel van dit krediet effectief werd betoelaagd, terwijl de rubriek 'vastleggingen' vanaf 1974 de maximaal door de overheid uit te betalen steun toont. De waarde van dit engagement (V/B) bedroeg jaarlijks tussen de 28 % en 42 %. Deze cijfers geven een eerste indicatie van het onmiskenbare belang van het Landbouwinvesteringsfonds voor de Belgische land- en tuinbouw. Maar om de rol van het LIF beter te evalueren, is het noodzakelijk ook een beeld te geven van het aantal en het financiële gewicht van de dossiers. Ook volgen meer gegevens met betrekking tot de regionalisering en de Europese landbouwsteun.

Tabel 2 Overzicht in nominale Belgische frank van de verhoudingen tussen de gevraagde en betoelaagde kredietvolumes en de vastleggingen van het Landbouwinvesteringsfonds (1961-1992).

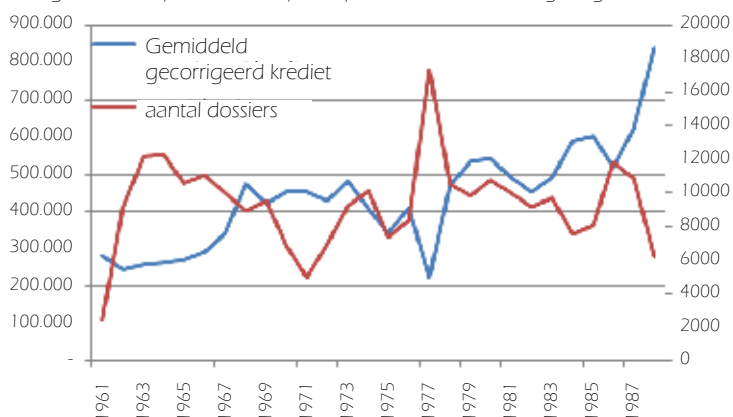
Jaar	Gevraagd krediet (G)	Betoelaagd krediet (B)	Vastleggingen (V)	B/G	V/B
1961	749.208.125	670.646.625		90%	
1962	2.485.086.926	2.274.802.426		92%	
1963	3.539.426.543	3.229.913.543		91%	
1964	3.936.276.197	3.471.236.960		88%	
1965	3.572.503.426	3.178.341.926		89%	
1966	4.172.530.547	3.684.798.150		88%	
1967	4.617.891.941	4.001.085.582		87%	

1968	5.625.058.387	5.095.569.608		91%	
1969	5.583.581.323	4.973.045.320		89%	
1970	4.274.235.758	3.975.322.346		93%	
1971	3.187.366.129	2.950.052.400		93%	
1972	4.420.629.500	4.090.670.500		93%	
1973	6.765.065.198	6.427.417.614		95%	
1974	7.069.247.316	6.480.211.041	1.941.122.861	92%	30%
1975	4.683.414.178	4.237.219.519	1.202.734.743	90%	28%
1976	7.191.722.154	6.127.363.492	1.920.947.390	85%	31%
1977	7.935.236.232	7.173.772.908	2.240.936.606	90%	31%
1978	10.360.881.069	9.455.191.417	2.932.133.932	91%	31%
1979	11.506.569.634	10.258.570.286	3.353.943.446	89%	33%
1980	12.848.665.743	11.846.738.167	4.172.500.099	92%	35%
1981	11.162.559.622	10.361.793.784	3.501.513.626	93%	34%
1982	10.107.509.956	9.061.726.138	3.186.582.828	90%	35%
1983	11.968.763.142	10.795.232.020	3.990.444.749	90%	37%
1984	11.436.836.401	10.327.755.376	3.910.323.857	90%	38%
1985	12.586.432.510	11.561.266.717	4.875.459.419	92%	42%
1986	15.913.545.675	14.586.352.496	4.726.828.474	92%	32%
1987	19.543.990.557	16.310.014.541	5.175.720.013	83%	32%
1988	14.162.566.431	12.609.208.795	4.286.579.743	89%	34%
1989	13.954.401.106	12.479.687.288	4.196.446.544	89%	34%
1990	16.511.677.295	13.945.329.361	4.481.309.544	84%	32%
1991	15.150.510.056	12.965.330.971	4.284.499.843	86%	33%
1992	40.919.741.398	31.783.105.662	10.583.265.551	78%	33%

■ De aard van de dossiers

Bij de 2403 nationale productiedossiers waaraan het Landbouwinvesteringsfonds in het eerste werkingsjaar zijn steun verleende, kwamen jaarlijks tussen de 7000 en de 12000 goedgekeurde aanvragen bij (cf. tabel 3). Opvallend is dat vooral kleinere dossiers niet voor betoelaging in aanmerking werden genomen. Want hoewel 11 % tot 17 % van de dossiers werd afgekeurd, werd jaar op jaar tussen de 78 % en de 93 % van het aangevraagde kredietbedrag met LIF-geld ondersteund (zie grafiek 1). Het gemiddelde kredietbedrag per dossier ging van circa 250.000 frank in de vroege jaren 1960 tot meer dan twee miljoen frank op het einde van de jaren 1980. De inflatiecorrectie herleidt dit getal evenwel tot de helft. De kredietbedragen per dossier vertoonden in de tweede helft van de jaren 1970 een sterke dalende lijn, die beduidend sterker is dan de schommelingen in de andere periodes (zie grafiek 2).

Grafiek 2 Aantal dossiers en hun omvang. Het gemiddeld krediet per dossier vanaf 1961 tot 1988 in Belgische frank (waarde 1961) ten opzichte van het aantal goedgekeurde dossiers (rechters).

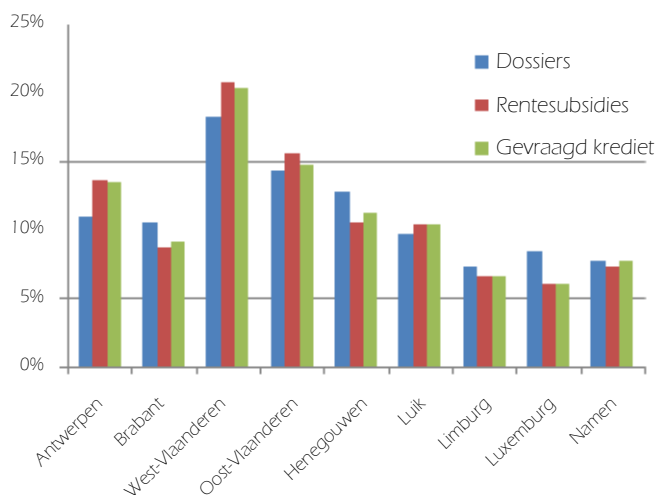
Tabel 3 Evolutie goedgekeurde en afgekeurde dossiers (1961-1988)

Jaar	Aanvaard	Geweigerd	Jaarlijks % weigeringen
1961	2403	386	16%
1962	9202	1007	12%
1963	12 170	1317	11%
1964	12 299	1910	13%
1965	10 583	1700	14%
1966	11 072	2022	14%
1967	10 017	2416	16%
1968	8944	1866	16%
1969	9529	1797	17%
1970	6875	1010	17%
1971	4920	748	17%
1972	6916	844	16%
1973	9247	671	15%
1974	10 131	882	15%
1975	7330	730	15%
1976	8359	850	14%
1977	17 362	955	14%
1978	10 540	1007	14%
1979	9821	1186	14%
1980	10 792	1173	14%
1981	10 027	803	13%
1982	9192	2603	14%

1983	9702	1201	14%
1984	7542	1070	14%
1985	8079	1198	14%
1986	11 804	1141	14%
1987	10 864	2436	14%
1988	6228	1036	14%

Het respectieve belang van de landbouwsector in de verschillende provincies bepaalde uiteraard voor een stuk de herkomst van de dossiers. Traditioneel kwamen de meeste steunaanvragen uit West-Vlaanderen. Deze provincie kaapte in de periode van 1961 tot 1983, met 18 % van de dossiers, die goed waren voor 20 % van het nationaal aangevraagde kredietbedrag, 21 % van de rentesubsidies weg. Ook naar de provincies Oost-Vlaanderen, Antwerpen en Henegouwen ging meer dan 10 % van het totale steunbedrag. In Vlaanderen hinkte Limburg wat achterop, terwijl aan Waalse zijde Namen en Luxemburg minder bijstand genoten dan de andere provincies. Brabant bevond zich in de middenmoot (zie grafiek 3).

Grafiek 3 Verdeling van dossiers, rentesubsidies en de waarde van de kredietaanvragen per provincie, in de periode 1961-1983.

Uit de cijfers blijkt dat de Franstalige provincies minder LIF-steun verzilverden. Op vraag van Franstalige politici werd het Landbouwinvesteringsfonds dan ook gesplitst. Het Fonds d'investissements agricoles (FIA) en het **Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF)** voerden vanaf 1993 een onafhankelijke koers. Deze splitsing vloeide voort uit het Sint-Michielsakkoord (28 september 1992), waarmee de regering Dehaene I de vierde Belgische staatshervorming tot stand bracht. Het akkoord hevelde verschillende federale bevoegdheden naar het regionale niveau over. Eerste minister Jean-Luc Dehaene, die het landbouwbeleid aanvankelijk federaal wilde houden, gaf daarbij toe om ook van landbouw gedeeltelijk een gewestelijke materie te maken. De gelden van het Landbouwinvesteringsfonds waren een belangrijk discussiepunt bij de onderhandelingen op Hertoginnendal.

Het Sint-Michielsakkoord was bijgevolg eerder vaag wat de toekomst van het Landbouwinvesteringsfonds betrof. Het vermeldde de 'regionalisering op basis van een specifieke verdeelsleutel en mits regeling van de lasten van het verleden, van de toepassing van Europese maatregelen in het kader van het landbouwstructuurbeleid', waarmee het Landbouwinvesteringsfonds en bepaalde onderdelen van het Landbouwfonds werden bedoeld. Ook over de regionalisering van promotiediensten, zoals de Nationale Dienst voor Afzet van Land- en Tuinbouwproducten, en het landbouwkundig wetenschappelijk onderzoek werd een akkoord bereikt. Prijs- en marktbeleid, productaangelegenheden en sanitair beleid bleven evenwel federale bevoegdheden.

■ De Europese steun

Het akkoord verwees dus expliciet naar de Europese steun. Sinds 1964 organiseerde de Raad van de Europese Gemeenschappen immers gemeenschappelijke acties met betrekking tot structuurverbetering, productie en afzet van landbouwproducten.

Het LIF stond vanaf 1974 in voor de verdeling van de steun die het *Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw* (EOGFL, beter bekend onder de Franse benaming FEOGA) verleende voor de verbetering van de productiestructuren van land-, tuinbouw- en visserijproducenten. We beschikken echter niet over cijfers met betrekking tot deze steun, die via het Landbouwfonds werd verspreid. Een Koninklijk Besluit (1 juli 1974) bracht de Belgische tussenkomstmodaliteiten in lijn met de Europese bepalingen. Parallel met de Europese cofinanciering voor investeringen en vestigingen van producenten via het LIF, was er de rechtstreekse EOGFL-steun aan algemene infrastructuurverbeteringen in de landbouw en aan investeringen inzake afzet en verwerking van landbouwproducten. Deze steunverlening gebeurde via de dienst "Landbouwcoöperatie, sociale en fiscale aangelegenheden en landbouwkrediet", waarvan het LIF de kerntaak uitmaakte.

De komst van de meer dan welgekomen EOGFL-steun bracht een verregaande professionalisering van de landbouwsector met zich mee. Steunaanvragers moesten voortaan in hoofdberoep landbouwer zijn, een bewijs kunnen voorleggen van voldoende vakbekwaamheid, er een adequate boekhouding op na houden en een businessplan opstellen. Investeringen van minder dan 100.000 frank werden niet langer ondersteund, zodat de kleinste landbouwbedrijven uit de boot vielen. Maar ook bedrijven waar meer dan twaalf voltijdse arbeidskrachten aan de slag waren, ontbeerden vanaf dan de steun van het Landbouwinvesteringsfonds. Vanaf 1986 kreeg ook vestiging Europese steun, die eveneens op conto van het Landbouwfonds kwam.

Sectorplannen en operationele programma's bepaalden de prioriteiten van deze bijstandsverlening. Bijgevolg werden niet alle sectoren altijd even sterk ondersteund (cf. grafiek 4). Zo ging in de periode 1964 tot 1968 het leeuwendeel van de Europese steun naar de zuivelsector (60 %) en de groenten- en fruitsector (21 %). De vleessector (8 %) en de graanteelt (6 %) genoten een beperktere ondersteuning. Hoewel de financiering aan de zuivelsector in de jaren 1969-1973 gehandhaafd bleef en zelfs lichtjes steeg, halveerde het relatieve gewicht van deze branche in de totale Europese steun aan de Belgische land- en tuinbouw. Deze verschuivingen waren voornamelijk het gevolg van een sterke uitbreiding van de subsidies voor het vermarkten van groenten, fruit en vlees. Vanaf 1974 viel de steun aan de zuivelsector ook in absolute cijfers terug. Ook de groenten- en fruitsector moest het met minder stellen, zodat het vleesaandeel zich zowel absoluut als relatief nog versterkte.

De visserijproducten maakten tussen 1974 en 1978 voor het eerst goed 4 % van de koek uit. De investeringssubsidies voor de commercialisering van de graanbouw en de veevoedermarkt kenden een exponentiële toename.

Van 1978 tot 1982 bereikte de verscheidenheid in de ondersteunde sectoren een hoogtepunt. Alle hier gehanteerde categorieën werden toen bediend en de sierteelt kon voor het eerst een relevant steunpercentage (3 %) binnenrijven. Deze periode vormde een keerpunt waarna het aantal begunstigde sectoren opnieuw in dalende lijn ging. In de late jaren 1980 ging een belangrijke kapitaalinjectie naar de verbetering van de hygiëne in de slachthuizen. De steun aan de zuivelsector betrof in het midden van de jaren 1980 nog slechts 2 %. Zuivel verdween in de jaren 1988, 1989 en 1990 zelfs volledig van de tabellen, maar werd vanaf 1991 opnieuw ondersteund. De steun voor de commercialisering van veevoerders, eieren en gevogelte was hetzelfde lot beschoren en kwam, net als de hulp voor de categorieën 'zaden' en 'overige', ook in de vroege jaren 1990 niet terug.

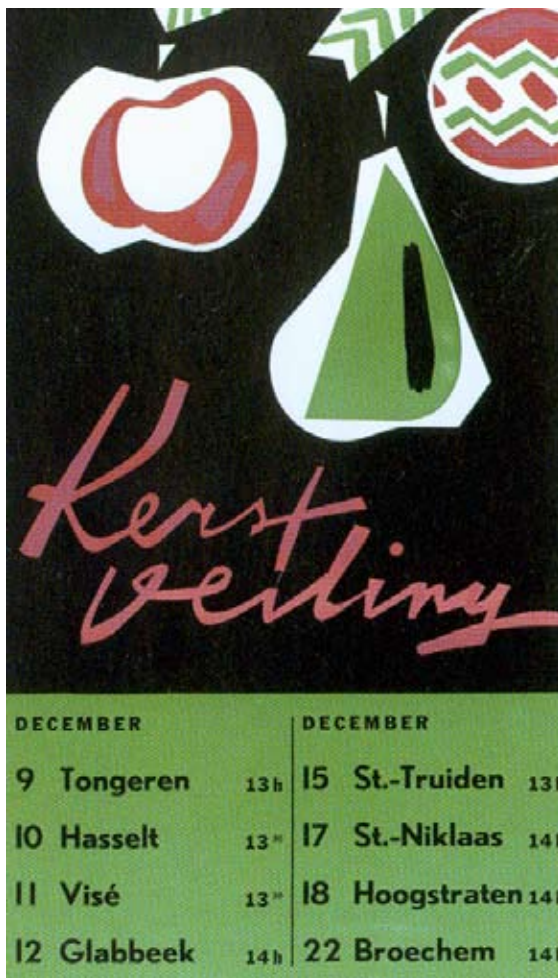
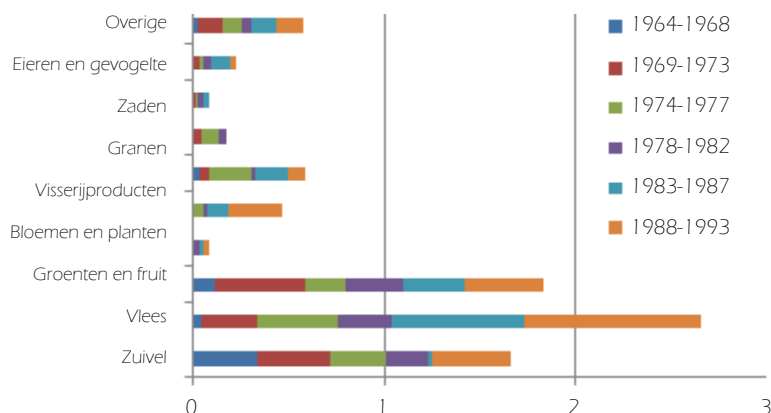

Foto 14

Tijdens de jaren 1960 ging een groot deel van de Europese steun naar de groenten- en fruitsector, onder meer voor de vermarkting.

Grafiek 4 Overzicht per sector van de Europese bijstandsverlening voor de commercialisering van landbouw, tuinbouw en visserijproducten (1964-1993) in miljarden Belgische frank

Case: Diepvriesgroenten, de agrovoedingsector in de lift

Overheidssteun is vaak van cruciaal belang om bedrijven en industrieën te laten groeien en om nieuwe niches te ontwikkelen en op de markt te zetten. Een treffend voorbeeld van een geslaagde samenwerking tussen de land- en tuinbouwsector, de agrovoedingsindustrie, de onderzoekswereld en de overheid is de ontplooiing van de diepvriesgroenteteelt en -verwerking in de regio Roeselare sinds de jaren 1970. Boeren en handelaars slaagden er in om een succesvolle groenteverwerkende industrie op te richten. Groenteproducenten namen toen het initiatief om naast de conservenindustrie met eigen diepvriesbedrijfjes te beginnen. Aanvankelijk werden vooral gewone groenten als worteltjes, erwten, prei en bonen geteeld en verwerkt. Na verloop van tijd verruimde het productgamma aanzienlijk, zodat ook de versmarkt daarvan de vruchten plukte. Vlaanderen is vandaag de grootste exporteur van diepvriesgroenten en controleert ongeveer een kwart van de markt in de Europese Unie. Dat is ook overduidelijk zichtbaar op het platteland rond Roeselare. Waar vroeger akkerbouw en graanteelt domineerden, rijzen nu serres op of worden prei, spruiten en bloemkolen geteeld.

Foto 15

Vlaanderen is vandaag de grootste exporteur van diepvriesgroenten ter wereld.

■ De periode van het VLIF, 1993-2007

Zoals eerder al aangehaald, werd het Landbouwinvesteringsfonds in 1993 geregionaliseerd. De eerste jaren waren op budgettair vlak overgangsjaren, maar vanaf 1995 kreeg de begroting haar huidige vorm en zijn ook goede cijfers beschikbaar. We bekijken kort hoe de werking van het VLIF zich vanaf dan ontwikkelde.

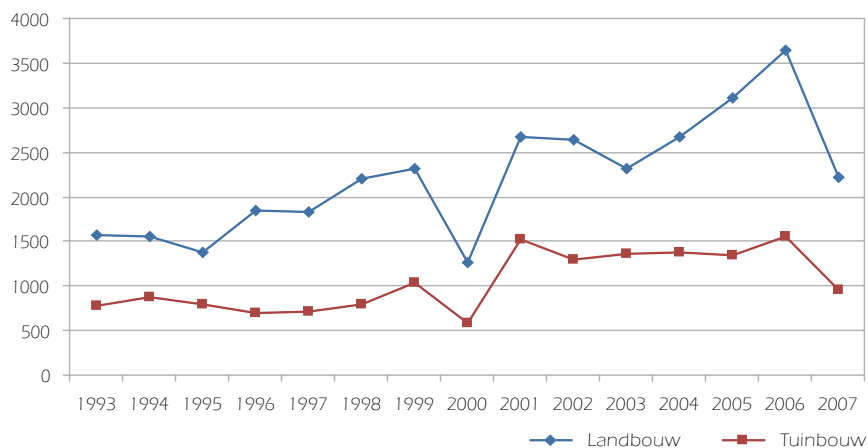
De vastleggingsmachtiging van het VLIF bedroeg de eerste jaren ongeveer 64,5 miljoen euro, om vanaf de tweede helft van de jaren 1990 terug te lopen naar 50 à 55 miljoen euro (zie tabel 4). Nieuwe initiatieven van de Vlaamse overheid, zoals het Financieringsinstrument voor de Vlaamse Visserij- en Aquicultuursector (FIVA), dienden immers te worden ondersteund. Vanaf 2007 werd de vastleggingsmachtiging van het VLIF opgetrokken naar meer dan 72 miljoen euro om aan de toegenomen vraag naar ondersteuning tegemoet te komen en een opgelopen betalingsachterstand weg te werken. De jaarlijkse dotatie van de Vlaamse overheid steeg overigens tussen 1995 en 2007 van bijna 18 miljoen euro naar circa 56 miljoen euro (in lopende prijzen). Vanaf 2001 diende het VLIF overigens ook de prefinanciering van het Europese deel niet meer voor zich te nemen, zodat een regelgeving kon worden uitgewerkt waarbij niet langer de moeilijkheden om het krediet budgettair op te vangen, maar wel de investeringen, centraal stonden.

Tabel 4 Evolutie vastleggingsmachtiging en dotatie Vlaamse overheid VLIF, 1995-2007 (x 1000 euro)

	Vastleggingsmachtiging	Dotatie Vlaamse overheid
1995	54784	17805
1996	64663	22167
1997	63565	25818
1998	61842	30878
1999	49199	28383
2000	56725	32225
2001	55508	19551
2002	55370	28766
2003	52000	32000
2004	50650	41000
2005	51076	46820
2006	55039	53425
2007	72138	55986

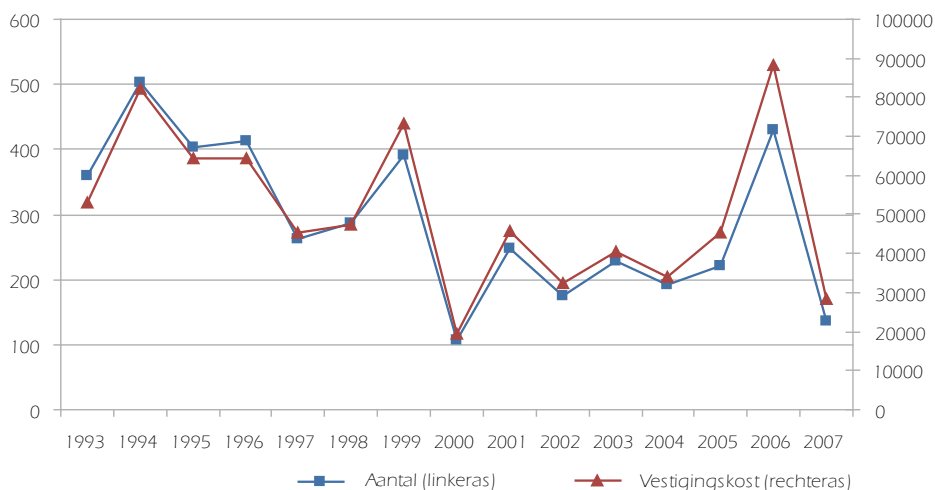
Tussen 1993 en 2007 groeide het aantal aanvragen van land- en tuinbouwers tot ondersteuning scherp aan, en dat ondanks een terugval van het aantal ondernemingen (zie grafiek 5). Opvallend in de grafiek is de terugval in 2000 en de piek in 2006, vooral bij de landbouwproducenten. De eerste beweging kan worden verklaard door de wijziging van de VLIF-regelgeving. In 1999 anticipeerden tal van producenten hierop door meer dossiers in te dienen, met het volgende jaar een daling in de aanvragen als gevolg. Eenzelfde fenomeen deed zich voor in de jaren 2005-2007. Een nakende aanpassing van de reglementering en onzekerheid over het behoud van de steunmaatregelen bij een gewijzigd Europees beleid, zorgde voor een gelijkaardige op- en neergaande beweging.

Grafiek 5 Evolutie van het aantal ingediende dossiers (land- en tuinbouw), 1993-2007

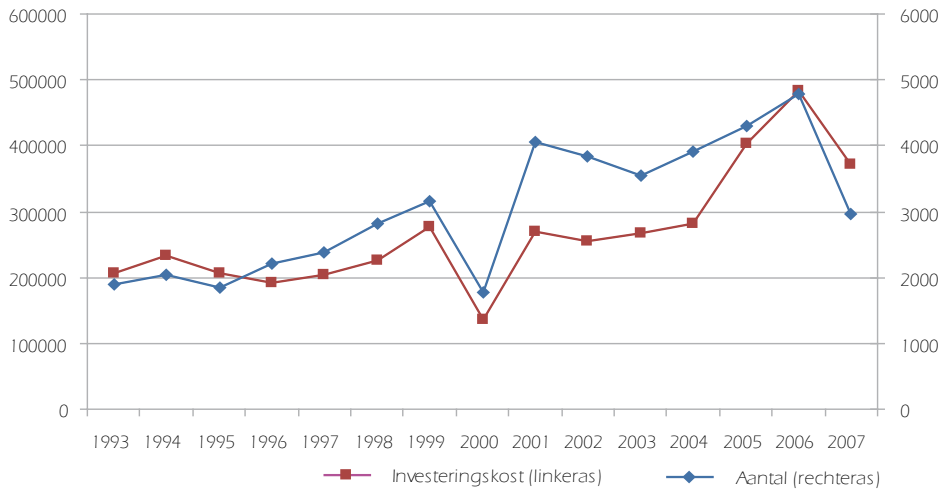
Grafiek 6 illustreert de ontwikkeling van het aantal indieningen voor vestigingssteun (of overname van bedrijven) en de evolutie van de voorziene vestigingskosten. Opvallend is dat zowel het aantal dossiers als de totale omvang van de steun tussen 1993 en 2007 is afgenomen, al is er wel telkens een forse tijdelijke heropleving in 1999 en 2006. De jongste jaren schommelde het aantal vestigingen op ongeveer 200 per jaar. De gemiddelde vestigingskosten per bedrijf stegen het voorbije decennium met ongeveer 20%.

Grafiek 6 Evolutie aantal aanvragen voor vestigingssteun en voorziene vestigingskost (x1000 euro), 1993-2007

In tegenstelling tot de vestigingssteun nam de investeringssteun vanaf de late jaren 1990 toe, zowel wat het aantal dossiers als wat de voorziene investeringskosten betreft (zie grafiek 7). In 2006 bedroeg het volume voorziene investeringen bijna 500 miljoen euro, of dubbel zo veel als de periode voor 2001-2004. Er was vooral een toename van dossiers met grote investeringen zoals de bouw van ammoniakemissiearme stallen en de realisatie van energiebesparende maatregelen in de (glas)tuinbouw.

Grafiek 7 Evolutie aantal aanvragen voor investeringssteun en voorziene investeringskosten (x1000 euro), 1993-2007

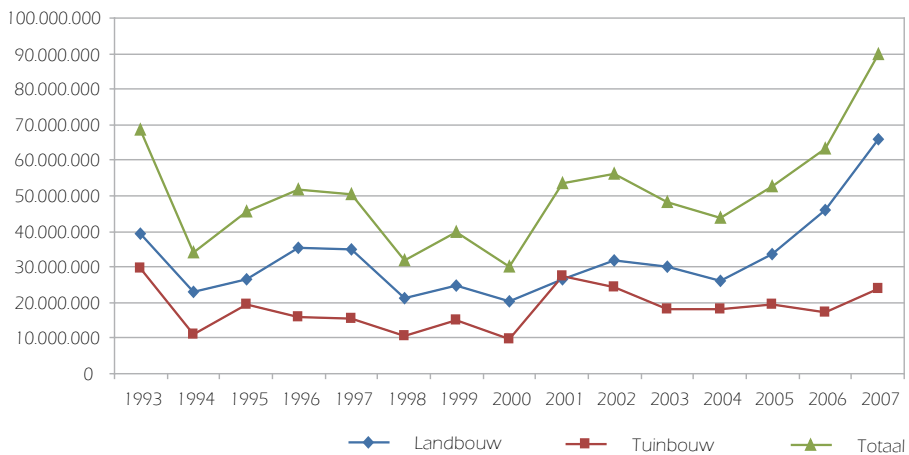

De regelgeving inzake investeringssteun wijzigde in 2000. Er werden diverse steuncategorieën ingevoerd (10, 20, 30 en 40 %) en een viertal thema's kregen vanaf dan extra aandacht. Vooreerst waren er de milieu-investeringen, waarbij steun voor mestinjectie en de bouw van ammoniakemissiearme stallen primeerde. Ten tweede ging de steun inzake dierenwelzijn vooral naar groepshuisvesting in de vleeskalversector, het verbeteren van het stalklimaat en de omschakeling naar diervriendelijkere huisvestingssystemen voor varkens en pluimvee. Een derde aandachtspunt was de steun voor de diversificatie van landbouwactiviteiten, waarbij recent veel aandacht ging naar de productie van hernieuwbare energie. Tenslotte was er de steun aan investeringen in de biologische landbouw, maar die bleef zeer beperkt.

Belangrijk in de werking van het VLIF is ook het toekennen van waarborgen. De uitbetaling hiervan begon na de regionalisering pas vanaf 1996. Het aantal dossiers bleef sindsdien beperkt en schommelde tussen 3 in 1996 en 12 in 2005. Het gaat wel om relatief zware dossiers. De jongste jaren bedroeg de totale initieel toegekende VLIF-waARBorg gemiddeld circa 1,8 miljoen euro.

Grafiek 8 toont de evolutie van de toegekende steun aan land- en tuinbouwproducenten tussen 1993 en 2007. Voor 2001 betreft het bijna uitsluitend de evolutie van rentesubsidies. Vanaf de nieuwe regelgeving in 2001 gaat het zowel om rentesubsidies als kapitaalpremies. De verleende steun kende de voorbije jaren een duidelijke op- en neergaande beweging. In 1995-1996 steeg de verleende steun, dankzij de invoering van een regio-eigen VLIF-regelgeving, met het afschaffen van de contingentering. De daaropvolgende jaren daalde de toegekende steun, onder meer omwille van de crisis in de glastuinbouw. Vanaf de eeuwwisseling zette zich duidelijk een algemeen herstel in dat vooral ten goede kwam aan de landbouwsector.

Grafiek 8 Evolutie van de toegekende steun aan land- en tuinbouwproducenten (x1000 euro), 1993-2007

Het VLIF steunt naast de gewone land- en tuinbouwers ook de land- en tuinbouwcoöperaties en sinds 2005 ook de agrovoeding- en de omkaderingssector. Wat de coöperaties betreft is het aantal dossiers dat jaarlijks werd ingediend relatief beperkt, wat te verklaren valt door de hoge concentratie in de sector en de mogelijkheid om ook een beroep te doen op andere financieringsbronnen (zoals de GMO groenten en fruit). In 2004 waren het er voor het eerst meer dan 20 en sindsdien is een stijgende evolutie waar te nemen, vooral inzake initiatieven om machines gezamenlijk te gebruiken.

Tabel 5 Evolutie van het aantal dossiers en de toegekende steun aan land- en tuinbouwcoöperaties (x 1000 euro), 1993-2007

	Aantal	Toegekende steun
1993	10	2283
1994	15	2734
1995	13	1557
1996	14	6381
1997	10	1184
1998	5	967
1999	11	3664
2000	6	128
2001	5	2099
2002	14	4490
2003	8	98
2004	21	4180
2005	13	2701
2006	24	2603
2007	25	3567

De steunmaatregelen voor de agrovoedingsector worden via oproepen uitgewerkt. De eerste rondes werden gelanceerd in 2005 en 2006 en waren nog gebaseerd op een adhoc-beslissing van de Vlaamse regering. Hetzelfde gold voor de omkaderingssector. Hier werd, naast diverse moderniseringsprojecten van praktijkcentra, ook het nieuwbouwproject van het Proefstation voor de Groenteteelt in Sint-Katelijne-Waver gefinancierd.

Case: boer levert energie

Net zoals andere economische actoren springt de land- en tuinbouwsector zorgvuldig om met energie. Het VLIF stimuleert boeren om energiebesparende maatregelen te ontwikkelen. Zo kunnen een betere beglazing, warmtebuffers en ultramoderne apparatuur het klimaat en vochtigheidsgraad in serres optimaal regelen. Sommige serres maken zelfs gebruik van 'koude/warmteopslag' (KWO), waarbij de warmte in de zomermaanden tijdelijk wordt opgeslagen in de aarde en in de winter wordt gebruikt. Met de kostenbesparing van het bedrijf als uitgangspunt genieten ook investeringen in andere verwarmingssystemen op basis van hernieuwbare energie, zoals warmtekrachtkoppelingen of zonnepanelen en -collectoren, substantiële ondersteuning.

Foto 16

Tuinbouwbedrijven ontwikkelen tal van initiatieven om zorgvuldiger om te gaan met energie, onder meer via het gebruik van WKK technologie.

Met dit alles is een en ander over het vroegere Landbouwinvesteringsfonds opgehelderd. Toch blijven er nog vele vragen openstaan, die niet in deze brochure aan bod konden komen. Hoe verhiel de Europese productiesteun zich ten opzichte van de communautaire afzetsteun en ten opzichte van de nationale productiesteun? Aan welk type investeringen verleende het (V)LIF de meeste steun en waarom? Welke evolutie zat daar in? Waren bepaalde investeringstypes dominanter in sommige regio's dan in andere? Hoe verhiel zich de waarborgverlening ten opzichte van de rentesubsidies? In welke zin veranderde de bijstandverlening met de regionalisering? Hoe werd de splitsing van het fonds gestroomlijnd? Werden daarna nog structurele veranderingen aangebracht? Een meer diepgaand onderzoek is nodig om op deze vragen een gefundeerd antwoord te geven. Een eerste aanzet wordt evenwel gegeven in het gesprek dat wij hadden met VLIF-directeur Gilbert Van den Bremt.

DE KRACHT VAN GRAS EN CIJFERS

EEN EIGENZINNIG PORTRET VAN LANDBOUWINGENIEUR EN VLIF-DIRECTEUR GILBERT VAN DEN BREMT

JAREN OP HET PLATTELAND EN IN DE STAD

Gilbert Van den Bremt werd op 6 maart 1944 in Erpe geboren. Zijn vader was loodgieter; zijn moeder huisvrouw. Een mens is geneigd te denken dat hij de oorlog mee heeft 'helpen winnen', maar duidelijke bewijzen zijn daar voorlopig niet voor. Waar we wel zeker van zijn, is dat Gilbert van jongs af aan de landbouw aan den lijve leerde kennen. En dat 'aan den lijve' is heel letterlijk te nemen. Zo herinnert Gilbert zich nog levendig hoe een ondeugend buur- en boerenmeisje hem verraste. Terwijl hij met wetenschappelijk sérieux ontdekte hoe melk uit een koe en in een emmer gutst, mikte zij fluks de geladen speen naar zijn gezicht. De gevolgen laten zich raden: de smakelijke plagerij wekte bij de melkmuil een voorliefde op voor de boerenstiel, in al zijn aspecten.

Maar helaas kon er niet altijd worden 'bijgesprongen' op het boerenhof van de buren. De school was er ook nog. Na de lagere schooltijd in Erpe trok Gilbert naar het Koninklijk Atheneum in Aalst, waar hij de Wetenschappelijke A volgde. Die keuze is niet meer dan logisch: wiskunde was zijn dada en Latijn was voor de 'pastoors'. In zijn vrije tijd wijdde Gilbert zich aan de Katholieke Studentenactie (KSA). Van de tegenstelling tussen 'vrijzinnig' en 'katholiek' heeft hij dus nooit wakker gelegen. De 'schoolstrijd' van de jaren 1950 ging grotendeels aan hem voorbij. De hoop én de tragiek van mei 1968 beleefde hij daarentegen zeer bewust. Inmiddels studeerde Gilbert aan de Landbouwfaculteit te Gent. Uit die periode onthoudt Gilbert de grensverleggende maatschappelijke verwachtingen die de jeugd zich stelde. De gedachtewissels aan de universiteit werkten de ontplooiing van een kritische geest in de hand. Zijn belangstelling voor de socio-economische positie van de landbouwers groeide gestaag.

Foto 17

Gilbert Van den Bremt

Uit zijn verhandeling, waarmee Gilbert het belang van grasland en ruwvoeder in het dieet van het melkvee wilde vergroten ten opzichte van het aandeel krachtvoeder, spreekt een bewust engagement. In een periode waarin de landbouw volop in transformatie was, was ook voor de school de 'woelige periode' een tijd van verandering en naamswijzigingen. Gilbert schreef zich in aan de Landbouwhogeschool, deed zijn kandidaturen aan de Rijksfaculteit voor Landbouwwetenschappen en studeerde af aan de Rijksuniversiteit Gent. De voltooiing van zijn algemene ontwikkeling ging gepaard met een institutionele ommekeer. Als dat geen veelbelovend voorteken was voor een boeiende professionele carrière.

WERKEN

... MET KAKKERLAKKEN EN EUROPESE OPDRACHTEN

En de loopbaan van Gilbert begon boeiend, zoveel was zeker. De Belgische staat zorgde daar in die tijd voor. Zij hield rekening met Gilberts ontwikkelde profiel en stuurde hem op legerdienst naar West-Duitsland, in de buurt van Keulen. Gilbert was er ondergebracht bij de gezondheidsdienst in de section préventif. Dat was de neutralere Franse term voor de afdeling ‘ongediertebestrijding’, die bij de militaire gezondheidsdienst was ondergebracht. Gilbert en zijn lotgenoten reisden Belgische en Navokazernes af om er kakkerlakken te bestrijden en muizen en ratten te verdelgen. In de keukens van het Belgisch huis in Keulen staken grote kakkerlakken dikke zwarte ratten naar de kroon in de strijd om voedsel.

Maar het is een bekend gegeven dat alles went in dit leven, zodat Gilbert op zonnige lentedagen intens genoot van de trans-Ardense tochtjes in een open jeep op weg naar een nieuwe brandhaard. Wellicht dacht Gilbert dus toch met enige heimwee aan de Keulse periode, wanneer hij, eens terug in Gent, de vertrouwde campus van de landbouwfaculteit te zien kreeg, waar hij een paar jaar werkte. In opdracht van de Europese Economische Gemeenschap stopte hij veel energie in een studie over samenwerkingsverbanden in de Belgische landbouw, waarbij het meestal ging om productiecoöperatieven. Met deze belangrijke ervaring op zak slaagde hij in 1973 met glans voor de examens om in dienst te treden van het federale ministerie van Landbouw.

... MET CIJFERS EN LETTERS

Op basis van het uitgeschreven examen en de behaalde plaats, had Gilbert normaal gezien als rijkslandbouwkundige in Dendermonde aan de slag moeten gaan. Maar zoals iedere landbouwingenieur die ‘jong was en binnenkwam op het ministerie’ moest Gilbert een jaar lang de Nederlandstalige drukproeven van oorspronkelijk Franstalige artikels voor het Landbouwtijdschrift nalezen op de technische juistheid en de accuratesse van het jargon. Gilbert herinnert zich dat ‘niemand dat graag lang deed’ en dat de oversten daar gelukkig ook rekening mee hielden. Vrij snel muteerde hij naar de economische diensten van het ministerie, waar ook het **Landbouwinvesteringsfonds (LIF)** bij ressorteerde. Deze dienst had het toen erg druk, omdat Europa vanaf 1974 mee de investeringssteun, die het LIF sinds 1961 aanbood, financierde. Vanaf 1986 kwamen uit het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL) ook fondsen vrij voor vestigingssteun.

Het Landbouwinvesteringsfonds was op dat ogenblik een vrij grote en jonge dienst, zodat er altijd wel leven in de brouwerij was. Maar er werd hard gewerkt: Waalse en Vlaamse collega’s wedijverden om het grootste aantal dossiers binnen te rijden. De landbouwers en coöperaties uit de Gewesten plukten de vruchten van deze speelse rivaliteit. Gilbert controleerde in die periode vooral Vlaamse investerings- en vestigingsdossiers. Hij moest erop toezien dat de provinciale ambtenaren de Europese en Belgische regelgeving juist interpreteerden en correct toepasten.

... MET MOED EN VISIE

Na een vijftal jaar kreeg Gilbert de praktische leiding over de Vlaamse EOGFL-projecten in de agrovoedingsector. Vrij snel kreeg hij ook de coöperaties onder zijn hoede omdat de activiteiten daarvan parallel verliepen. De traditionele versnippering van agrovoedingsdossiers over de departementen Landbouw, Volksgezondheid en Economische Zaken beschouwde hij in de Europese context als een historische vergroeiing. Gilbert ijverde daarom voor de afstemming van de Belgische administratieve organisatie en procedures op de Europese structuren.

Op het einde van de jaren 1970 en vooral in de jaren 1980 was hij het gezicht in Vlaanderen voor de Europese steunverlening (EOGLF/FEOGA-bijstand) aan investeringen in de agrovoedingsector, met inbegrip van de coöperatieve sector. Hij stond talrijke mensen met raad en daad bij voor de opstelling van hun Europese steunaanvragen. Uit deze periode dateren de belangrijke ontwikkelingen van de diepvriesgroentensector in West-Vlaanderen, maar ook de schaalvergroting binnen de zuivelsector en de spectaculaire sanitaire verbeteringen in de vleessector. Gilbert beklemtoont dat deze ontwikkelingen dankzij de gefinancierde investeringssteun sterke impulsen kregen. Een goede en open samenwerking met de agrovoedingsector en een vlotte opvolging van deze dossiers zorgden voor goede resultaten, zodat de succesformule ook op andere sectoren werd toegepast.

In het midden van de jaren 1990 botste een doordachte fusie van de vier tuinbouwcoöperaties in de sierteelt evenwel op een reeks praktische bezwaren. Toch weerhield dit Gilbert er niet van om te blijven werken aan betere structuren. Zo waakte hij erover dat de landbouw voldoende aan bod bleef komen in de programma's van de 5B-gebieden, in opeenvolgend het Hageland, het Meetjesland en de Westhoek.

Foto 18

Onder impuls van Europa en het LIF werd de slachthuissector in de jaren 1980 gerationaliseerd. Aandacht voor hygiëne stond daarbij voorop.

Gilbert zette zich voorts in voor de rationalisering van de dienst en het departement. Bij de regionaliseringsronde van 1992-1993 leidde hij als directeur de overgang van LIF naar VLIF in goede banen. In 1997 werd de Administratie Land- en Tuinbouw (ALT) hervormd. De buitendiensten van het VLIF werden overgeplaatst naar de afdeling 'Landbouwondersteuningsbeleid', die ondertussen tot de afdeling 'Structuur en Investerings' is omgedoopt. Gilbert ervoer dit als een bijzonder gelukkige wijziging. De vroegere 'rijkslandbouwkundigen' en hun medewerkers kwamen 'eindelijk thuis waar hun werkterrein lag: het onderzoek en de behandeling van investeringsdossiers'.

De veranderingen betekenden zo het begin van een 'zeer intensieve periode van teamwork'. De afdelingsvergaderingen groeiden uit tot 'een soort VLIF-parlement', want de buitendiensten gaven nu volop mee gestalte aan de VLIF-regelgeving die zij implementeerden. In 2006 bewerkstelligde Gilbert mee de onderbrenging van de steun aan de agrovoedings- en omkaderingssectoren bij het VLIF, dat hierdoor drie pijlers kent en het hele investeringsveld van de land- en tuinbouw kan bedienen. Gilbert maakte recent ook een strijdpunt van de uniformering van de bedrijfseconomische boekhouding in de landbouw en stuurde aan op een nauwere samenwerking tussen het VLIF en het Bedrijfsadviessysteem (BAS).

De grote troef van het (V)LIF ziet Gilbert in het feit dat het fonds zowel 'in de breedte' als 'sturend' optreedt. Het VLIF heeft oog voor de klassieke gemengde landbouw als voor meer kapitaalsintensieve speculaties. Zonder het fonds hadden bijvoorbeeld de mechanisatie van de landbouw, de stallen- en kassenbouw, maar ook enkele milieu- en energiezorg gerelateerde investeringen meer voeten in de aarde gehad. Dankzij het VLIF kunnen land- en tuinbouwers dure WKK-installaties of zonnepanelen aanschaffen. Maar die sturende 'verticale' component is niet alles.

Foto 19

Boeren en tuinders kunnen een beroep doen op het VLIF om zonnepanelen te installeren op hun bedrijf.

Gilbert spreekt met bezieling over de boer die onderneemt en plannen maakt en vooruit wil. Het VLIF is in zijn ogen geroepen om dit innoverende potentieel financieel te begeleiden. Die 'horizontale' werking is ingeschreven in het wezen van het VLIF en mag dus zeker niet verloren gaan. Ze gaat terug tot de 'memorie van toelichting' waarmee het LIF in 1961 werd opgericht. De VLIF-waarborg blijft in die zin eveneens essentieel en van kapitaal belang. Dankzij de brede steunverlening van het VLIF onderscheidt de Vlaamse landbouw zich ook van het buitenland. Sommigen formuleren het als volgt: 'Nederland [bijvoorbeeld] heeft misschien wel een gelukkige landbouw, maar wij hebben zeker gelukkige landbouwers'.

Foto 20

Wie wil genieten van investeringssteun, dient eerst te slagen voor het 'installatie-examen'.

Niettemin is het belangrijk dat het VLIF ook bepaalde lijnen uitzet, opdat economische overwegingen zowel de acties van de landbouwers als de beslissingen van de ministers blijven sturen: 'De landbouwconomie en de inschatting van de verwachte bedrijfsresultaten. Dat is de kern van het VLIF-concept. Ik zeg altijd: als je dat opgeeft, dan kom ik terug', lacht Gilbert. Het staat voor hem buiten kijf dat de investeringen op een landbouwbedrijf in verhouding moeten staan tot de uitbreidingsmogelijkheden en de wettelijke beperkingen, zoals emissierechten. Het VLIF steunt energiebesparende maatregelen overigens enkel in zoverre de projecten inzake hernieuwbare energie vertrekken bij de economische land- of tuinbouwbedrijvigheid. Te hoge steunbijdragen of, sterker nog, rentesubsidies voor vervangingsinvesteringen missen volgens Gilbert een degelijke economische onderbouw. In die zin loopt hij ook niet warm voor initiatieven waarbij VLIF-financiering wordt aangezocht voor coöperatieve investeringen die beter door de consument worden gedragen. 'We zijn er niet om energieboeren, krantenboeren of tapijtboeren te steunen, maar wel voor de landbouwers'.

... MET VALLEN EN OPSTAAN

Gilbert acht de ontvankelijkheid voor steunmaatregelen die de landbouw niet rechtstreeks ten goede komen symptomatisch voor het verloren gaan van een bepaalde bestuurlijke traditie en een economische visie op het platteland. Hij doorspekt het gesprek met pleidooien voor het behoud van de 'opvoedende' grondslag van de steun die door het VLIF wordt verleend. Met dezelfde bekommernis spreekt Gilbert over de recente moeilijkheden om voldoende bekwaam landbouwpersoneel aan te werven voor sommige buitendiensten. Hij wijst daarenboven op de noodzaak om mensen geleidelijk te laten doorgroeien en hamert op het belang van permanente vorming. Hij oordeelt bovendien dat het de motivatie van de administratie ten goede komt, wanneer zij nauw betrokken is bij het opstellen van de regelgeving.

Gilbert juicht dus de uitbouw van overlegstructuren toe, maar waarschuwt voor de rompslomp en de vertraging die te veel palavers met zich meebrengen. Zo bleek het in het verleden soms moeilijk om initiatieven, die met veel inzet werden opgericht, tot bloei te laten komen. Gilbert herinnert zich bijvoorbeeld hoe in harmonie met het investeringsfonds een instrument tot stand kwam om bedrijven in moeilijkheden te adviseren en te begeleiden. Het VLIF wilde samen met banken, beroepsorganisaties en boekhouders een 'team van chirurgen' vormen dat 'ongezonde' landbouwbedrijven op de operatietafel legde. Al snel bleek het echter moeilijk om de betrokkenen samen te brengen en om heldere verslaggeving te verkrijgen. Vaak waren de grote technische misrekeningen van bedrijfsleiders ook te problematisch om ze efficiënt te kunnen aanpakken, zodat er in plaats van 'gezondmaking' dikwijls sprake was van 'stervensbegeleiding'. Het initiatief stierf uiteindelijk zelf een stille dood en het werkingsveld ervan werd overgenomen door de vzw 'Boeren op een kruispunt'.

Gilbert denkt met een zekere trots terug aan de oprichting in 1998 van het Financieringsinstrument voor de Vlaamse Visserij en Aquicultuur (FIVA) door toenmalig minister van Landbouw Eric Van Rompuy. Het VLIF bereidde deze oprichting voor en bouwde de regelgeving hierover uit met de bedoeling om meer structuur te brengen in de steunverlening aan de kleine, weinig expansieve sector van de visserij. Het fonds functioneerde parallel aan het VLIF en werd in 2006 overgeheveld naar de Dienst Zeevisserij in Oostende. Voor de visserij is dat misschien een logische optie, maar de ervaring van het VLIF ontglipt zo enigszins aan het FIVA.

Met zijn lange staat van dienst en belangrijke verantwoordelijkheden, heeft Gilbert Van den Brent veel van die ervaring in huis. Uit zijn woorden spreekt steeds bezieling en zorg voor de ondernemende boer die een steuntje in de rug verdient. Gilbert mijmert dus niet alleen over het verleden, maar vertolkt ook zijn zorgen voor de toekomst. Er is daarbij een constante: de landbouw, het gras uit zijn eindverhandeling, en de economie, de cijfers van het VLIF, staan in functie van de mens en zijn vooruitgang. Toch is de landbouw voor Gilbert meer dan een sector van creatieve ondernemers die voorzien in de materiële basis van het bestaan. De landbouw brengt de mens bij de natuur. De boerenstiel verbindt het gras met de cijfers.

Foto 21

Het ouderlijk bedrijf overnemen is vanuit financieel oogpunt bekeken zeker niet evident. Jonge starters werden en worden daarom door de overheid ondersteund.

BEKNOPTTE BIBLIOGRAFIE

Boon, C., De Tavernier, A. en Geens, G.

Perspectieven voor de landbouw in de Euromarkt. Leuven, 1958.

Boddez, G.R., Villers, A. en Van Haeperen, J.-M.

Hoofdprincipes voor staatshulp aan investeringen op het terrein van de landbouwstructuur: landbouwinvesteringsfonds. Brussel, 1970.

Coppein, B.

"Boeren op straat. De doorbraak van direct syndicale acties bij Vlaamse landbouwers in de jaren zestig (1962-1974)".

Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XXXV (2005) 2-3, pp. 305-364.

Dejongh, G. en Van Windekens, P.

Van kleine landeigendom tot Vlaamse landmaatschappij. Vijfenzestig jaar werking op het Vlaamse platteland. 1935-2001. Brussel, 2002.

Depoortere, F.

Rol en betekenis van het Landbouwinvesteringsfonds
(onuitgegeven licentiaatverhandeling), Leuven, 1975.

De Winter, A. en Tambuyzer, C.

"Landbouwcoöperatie en overheidshulp". *Landbouwtijdschrift*, XII (1959) 1061-1074.

Gils, A.

"Beknopt overzicht van het landbouwkrediet in België".

Landbouwtijdschrift, XIV (1961) 57-98.

Ministerie van Landbouw.

Verslag over de activiteiten van het Landbouwinvesteringsfonds gedurende het jaar...
(onuitgegeven verslagen), Brussel, 1979, 1983, 1987, 1989, 1990, 1991, 1992.

Segers, Y. en Van Molle, L.

Leven van het land. Boeren in België, 1750-2000. Leuven, 2004.

Van den Breemt, G., Roobrouck, J. en Segers, Y.

Mondeling vraaggesprek. Brussel, 12 september 2008.

Van der Wee, H., Buyst, E., Goossens, M. en Van Molle, L. Cera.

1892-1998. De kracht van coöperatieve solidariteit. Antwerpen, 2002.

Vlaams Landbouwinvesteringsfonds 2007 (jaarverslag Vlaamse overheid,

url: <http://www2.vlaanderen.be/landbouw/downloads/steun/vlif2007.pdf>).

COLOFON

Brussel, 2008, 44 blz

■ Administratie

Vlaams Ruraal Netwerk
Afdeling Organisatie en Strategisch Beleid
Departement Landbouw en Visserij
Ellips, 5e verdieping, Koning Albert II-laan 35, bus 40, 1030 Brussel
Tel: 02 552 77 17
Mail: ruraalnetwerk@vlaanderen.be

■ Verantwoordelijke uitgever

Noël van Ginderachter
Administrateur-Generaal Agentschap voor Landbouw en Visserij

■ Lay-out

Leen De Rammelaere
Agentschap voor Facilitair Management
Digitale Drukkerij

■ Druk

Agentschap voor Facilitair Management
Digitale drukkerij

■ Depotnummer

D/2008/3241/366

© Vlaamse overheid, Agentschap voor Landbouw en Visserij
Alle rechten voorbehouden.

Overname van gedeelten van de tekst in publicaties
met een educatief of wetenschappelijk doel is toegelaten
mits bronvermelding.

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland

